

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

TEMAT: „Wpływ rozwiązań normatywnych na ryzyko obciążające środki pieniężne na rachunku bankowym”
AUTOR ROZPRAWY: mgr Maciej Mikliński
PROMOTOR ROZPRAWY: prof. dr hab. Jolanta Gliniecka

Wskutek szeregu zmian, zachodzących współcześnie na rynku finansowym, sektor bankowy stał się, w wielu krajach, częścią gospodarki większą niż tak zwana gospodarka realna, której pierwotnie miał on służyć. Łączne aktywa banków potrafią wielokrotnie przekraczać PKB krajów ich siedziby. Wraz ze wzrostem rodzaju i wartości podejmowanych czynności oraz usług bankowych, zwiększać się zaczęły czynniki ryzyka, obciążające tę działalność. W efekcie, środki pieniężne powierzane bankom, w ramach stosunku prawnego rachunku bankowego, niemal niezauważalnie dla deponentów, zaczęły być poddawane nowym rodzajom ryzyka. Jak niebezpieczna potrafi być działalność bankowa, ukazał kryzys rozpoczęty w latach 2007/2008, podczas którego jedynie bezprecedensowa ingerencja rządów i banków centralnych uchroniła stabilność systemu finansowego. W efekcie zjawisko ryzyka, wymieniane w treści i uzasadnieniach znacznej liczby aktów prawnych, zyskało szczególną normatywną oprawę.

Fenomen ryzyka, stanowi przyczynę szerokiej, prawnej regulacji działalności bankowej. Przenika on każdą sferę funkcjonowania banku. Nie ma współcześnie banku ani działalności bankowej pozbawionych elementu ryzyka. Możliwość jego materializacji, w rozumieniu utraty powierzonych bankowi środków pieniężnych, dotyka w szczególności podmioty będące stroną umowy rachunku bankowego. Tymczasem powszechność gromadzenia środków pieniężnych na rachunku bankowym oraz potrzeba zapewnienia ich bezpieczeństwa, stanowi ważną, dla stabilności państwa, wartość. Wspiera ona ustawodawcę w podejmowaniu prób ukształtowania normatywnych mechanizmów równowagi, pomiędzy dopuszczalnymi, ryzykownymi zaangażowaniami przez banki pozyskanych środków pieniężnych, a zapewnieniem ich bezpieczeństwa. To treść norm prawnych wpływa zarówno na podmiotowe oraz przedmiotowe ukształtowanie prawa banków, do pozyskiwania depozytów i obciążania ich ryzykiem, jak i obowiązek ich ochrony. Tworząc splot prywatnoprawnych i publicznoprawnych regulacji, ustawodawca stara się pogodzić dwa, przeciwstawne, z punktu widzenia ryzyka, kierunki.

Przedmiotem rozprawy, mającej charakter dogmatycznoprawny, stał się problem wpływu rozwiązań normatywnych na ryzyko, obciążające środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym. Łączy on w sobie zarówno problematykę pojęcia oraz ontologicznych postaci ryzyka, jak i sposobu oddziaływania norm prawnych na rzeczywistość stanowiącą przedmiot ich regulacji. Problem badawczy objął zatem uzyskanie potwierdzenia lub zaprzeczenia prawdziwości twierdzenia, że obowiązujące rozwiązania normatywne wpływają na ryzyko obciążające środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym dwukierunkowo, z jednej strony, w sposób ogólny, zezwalając bankom na obciążanie ryzykiem środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym, a z drugiej strony, poprzez rozproszone w systemie prawa grupy norm, ograniczając zakres ryzyka obciążającego depozyty.

W trakcie badań wykorzystano metodę logiczno-językową a także wnioskowania prawnicze i argumentacje. Aby osiągnąć cel dysertacji, w rozdziale pierwszym zaprezentowano siatkę podstawowych pojęć stosowanych w pracy oraz zjawisk, które opisują. Przybliżono, zatem istotę i charakter prawny zarówno środków pieniężnych jak i rachunku bankowego. Dokonano także przybliżenia wieloaspektowego zjawiska oraz pojęcia ryzyka. Uczyniono to przy wykorzystaniu zarówno dorobku nauk prawnych jak i pozaprawnych. W rozdziale drugim przybliżono normatywny kształt umowy rachunku bankowego, jako umowy nazwanej, analizując treść poszczególnych praw i obowiązków stron, z punktu widzenia ich wpływu na ryzyko obciążające środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym. Analizą objęto również szersze rozwiązania normatywne, kształtujące treść stosunku prawnego rachunku bankowego, a jednocześnie wpływające na ryzyko depozytu. W rozdziale trzecim przedstawione zostały rozważania obejmujące zarówno problematykę normatywnie określonego kształtu podmiotowego banków, jak i zakresu przedmiotowego ich działalności. W szczególności uwagę poświęcono, z punktu widzenia wpływu na ryzyko, warunkom powstania banku i granicom swobody podejmowania czynności i usług bankowych, obciążających depozyty ryzykiem a wymaganych dla uzyskania zezwolenia na założenie i rozpoczęcie działalności banku. Jako tło dla prawnych rozważań przedstawiono ideę *narrow banking*, stanowiącą alternatywę dla prawa obciążania depozytów ryzykiem. W rozdziale czwartym przedstawiono zespoły norm obejmujące przedmiotem swej regulacji zarówno mikroostrożnościowy, makroostrożnościowy nadzór krajowy nad bankami, jak i nadzór instytucji europejskich. Szczególną uwagę zwrócono na treść fachowych, choć nie mających postaci norm prawnych, wskazań nadzorczych, pod postacią rekomendacji, które odnoszą się do minimalizacji wiodących czynników ryzyka

bankowego. W rozdziale piątym podjęto problematykę normatywnie ukształtowanych wskaźników ekonomicznych działalności bankowej, takich jak: minimalny poziom funduszy własnych, limity w zakresie dużych ekspozycji czy wymagania, co do płynności banków, mających ułatwić zachowanie bezpieczeństwa i stabilność banków w środowisku nieustannie występującego ryzyka. Zagadnienia te uzupełniono o omówienie normatywnie wymaganych elementów struktury organizacyjnej banków: systemu zarządzania ryzykiem, kontroli wewnętrznej i sprawozdawczości finansowej. Rozdział szósty dopełnił rozważania, poprzez przedstawienie rozwiązań prawnych, wpływających na ryzyko obciążające środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym, w sytuacji zagrożenia lub wystąpienia destabilizacji banku. Wzorce zachowań ukształtowane normami gwarancyjnymi a także postępowania naprawczego, restrukturyzacyjnego, upadłościowego, stanowią prawną odpowiedź na materializację ryzyka obciążającego depozyty. W tych też ramach podjęto próbę analizy hierarchii celów, które w sytuacji zagrożenia lub destabilizacji banku, nakazują realizować normy powszechnie obowiązującego prawa. Pozwoliło to na rozważenie problemu czy wartość, którą jest bezpieczeństwo depozytów zajmuje, wśród innych chronionych wartości, miejsce szczególne.

Summary:

As a result of a number of changes taking place on the financial market today, the banking sector has become, in many countries, a larger part of the economy than the so-called real economy it was originally intended to serve. The total assets of the banks are capable of repeatedly exceeding the GDP of their countries. As the type and value of banking activities and services increased, so did the risk factors that burdened these activities. As a result, the money entrusted to banks, within the legal relationship of a bank account, almost imperceptibly for depositors, began to be subject to new risks. How dangerous banking activity can be, was shown by the crisis that began in 2007/2008, during which only unprecedented interference of governments and central banks protected the stability of the financial system. As a result, the phenomenon of risk, mentioned in the content and justification of a significant number of legal acts, has gained a special normative setting.

The risk phenomenon is the cause of a wide, legal regulation of banking activity. It permeates every sphere of bank functioning. There is no modern bank or banking activity without a risk element. The possibility of its materialization, in the meaning of the loss of funds entrusted to the bank, particularly affects entities that are parties to a bank account agreement. Meanwhile,

the commonness of gathering money on a bank account and the need to ensure its security is an important value for the stability of the state. It supports the legislator in making attempts to shape normative mechanisms of equilibrium between acceptable, risky exposures of acquired funds by banks and ensuring their security. It is the content of legal norms that influences both the subjective and objective banks' right to acquire deposits and encumber them with risk as well as the obligation to protect them. Creating a weave of private and public legal regulations, the legislator tries to reconcile two, opposite, from the risk point of view, directions.

The subject of scientific dissertation, having a dogmatic and legal character, became the problem of the influence of normative solutions on the risk, burdening the money accumulated on the bank account. It combines both the problem of the notion and ontological forms of risk and the way legal norms influence the reality which is the subject of their regulation. Therefore, the research problem included confirmation or denial of the truthfulness of the claim that the normative solutions influence the risk burdening the cash accumulated on the bank account in two ways, on the one hand, in a general way allowing banks to burden the cash accumulated on the bank account with risk and, on the other hand, through the group of norms dispersed in the legal system, limiting the scope of risk burdening the deposits.

The research was based on the logical-language method as well as legal conclusions and arguments. In order to achieve the goal of dissertation, the first chapter presents a grid of basic concepts used in the work and the phenomena they describe. Thus, the legal essence and character of both cash and bank account is approximated. The multi-faceted phenomenon and the concept of risk are also approximated. This has been done with the use of both the legal and non-legal acquis. In the second chapter, the normative shape of the bank account agreement as a named agreement was approximated, analyzing the content of individual rights and obligations of the parties from the point of view of their impact on the risk burdening the cash accumulated on the bank account. The analysis also included broader normative solutions, shaping the content of the legal relation of the bank account, and at the same time influencing the risk of the cash accumulated on the bank account. The third chapter presents considerations covering both the issues of a normatively defined subjective shape of banks and the subject scope of their activity. In particular, from the point of view of the impact on the risk, attention was paid to the conditions of the bank's establishment and the limits of the freedom to undertake banking activities and services, which burden the deposits with the risk and are required to obtain a permit to establish and start a bank. As a background for legal

considerations, the idea of *narrow banking* was presented as an alternative to the right to encumber deposits with risk. The fourth chapter presents sets of standards covering both micro-prudential, macro-prudential national supervision of banks and supervision of European institutions. Particular attention has been paid to the content of professional, but not legal, supervisory guidelines in the form of recommendations, which refer to the minimization of the leading banking risk factors. The fifth chapter deals with the issue of normatively shaped economic indicators of banking activity, such as the minimum level of own funds, limits on large exposures or liquidity requirements of banks to facilitate the safety and stability of banks in a constantly occurring risk environment. These issues have been supplemented by the discussion of normatively required elements of banks' organizational structure: risk management system, internal control and financial reporting. The sixth chapter completed the deliberations by presenting legal solutions, influencing the risk of encumbering the cash accumulated on the bank account, in a situation of threat or occurrence of bank destabilization. Behavioural patterns shaped by guarantee standards, as well as the recovery, restructuring and bankruptcy proceedings, constitute a legal response to the materialization of the risk burdening deposits. Within this framework, an attempt was made to analyze the hierarchy of goals, which in a situation of threat or destabilization of the bank, order to realize the norms of commonly binding law. This allowed to consider the problem whether the value, which is the security of deposits, occupies, among other protected values, a special place.